S. CAROLI BORROMAEI
ARCHIEPISCOPI MEDIOLANENSIS
ET S.R.E. CARDINALIS
OPUSCULUM
DE CHOREIS
ET
SPECTACULIS
IN FESTIS DIEBUS
NON EXHIBENDIS
ACCEDIT
COLLECTIO SELECTARUM
SENTENTIARUM EJUSDEM
ADVERSUS
CHOREAS, ET SPECTACULA
EX EJUS STATUTIS, EDICTIS,
INSTITUTIONIBUS, HOMILIIS.

ROMÆ, MDCCLIII.

APUD FRATRES PALEARINOS
PRÆSIDUM ADPROBATIONE.

CHRISTIANO LECTORI

CUM doctum sane, & luculentissimum, studio S. CAROLI Archiepiscopi Mediolanensis, & S. R. E. Cardinalis, ad forensem stilum Romanæ Curiæ, elaboratum Opusculum De Choreis, & Spectaculis in Festis diebus non exhibendis, quod, secundum exemplar ex cod. Ms. Bibliothecæ Eminentiss. Cardinalis Francisci Barberini ab Illustriss. Episcopo Montispessulani Francisco Bosqueto V. Cl. descriptum, Tolosæ editum est An. sal. CIↃIↃCLXII. sub auspiciis Armandi Borbonii, Principis plusquam atavis Regibus, rebusque domi forisque gestis, singulari pietate insignis & doctrina, adeo rarum factum sit, ut Romæ unum vix repererim ejus exemplum in Bibliotheca Eminentissimi Cardinalis Passionei, quæ scilicet si lautissimam spectes editorum librorum supellecti-

lem

lem, ditiores inter Bibliothecas non Urbis solum, sed Orbis recensenda facile est, sin autem rariorum copiam, nulli est fortassis secunda; hinc est quod illius recensendi ad fidem laudati MS. codicis in Bibliotheca Barberina adservati num. CCLVII. *nec non illius iterum vulgandi consilium cepi, eo magis quod huic tempori, quo jam spectaculorum voluptati non modo excusatio non deest, sed ne patrocinium quidem, quam maxime opportunum esse videatur.*

Præfixa est in cod. Barberino, quæ in editione Tolosana ad calcem libri apponitur, Antonii Episcopi Anagnini Epistola ad Paulum V. Pontificem Maximum Anagniæ data XV. Kal. Jun. An. CIↃDCXIV. *pro defensione synodalis Decreti, quo ipse etiam, ut par erat, profana spectacula diebus Festis edere interdixerat. Hanc cum nonnisi vulgaria quædam de spectaculis, & de Episcoporum jure ad Festos dies ab eorum vanitate tuendos, contineat,*

in-

integram non referam, sed minime prætermittendum esse arbitror, quod habet illa de hoc nostro S. CAROLI *opusculo testimonium*. Quoniam ego (*scribit Anagninus Episcopus*) non solum vitæ meæ custos, & salutis alienæ provisor a Sanctitate Vestra constitutus sum, synodali decreto huic malo (*edendi nimirum profana spectacula Festis diebus*) consulere volens decrevi, dominicos, & festos dies, religiose, pie, & sancte celebrandos esse, nec deinceps tripudiis, comessationibus, luctationibus, & aliis theatralibus spectaculis profanandos, proposita censura, non tamen eo ipso incurrenda. Id autem facile pro voto assecutus essem, nisi obstaret exemplum cujusdam concessionis alteri pio decreto adversantis, Alatro civitati finitimæ permissæ, Sanctitate Vestra, ut creditur, inscia; cujus vigore populus ille festum S. Sixti Pontificis, & martyris, sui Patroni,

ni, choreis, aliisque de more spectaculis celebrare posse confidit. Qui licet culpa non careat, cum id, quod Superiores permittunt, nolentes concedant, quia malas hominum voluntates ad plenum, ait Chrysostomus, prohibere non possunt; eo tamen exemplo populus hic meus suffultus, confugere protestatus est ad Sanctitatem Vestram, cui hæc pauca scribere ausus sum, nec non Opusculum studio S. Caroli eo de genere elaboratum mittere visum est, quo Gregorius XIII. prædecessor Sanctitatis Vestræ hanc Dei caussam cum populo Mediolanensi egit, suisque litteris Apostolicis finem controversiæ imposuit: atque, ut etiam legitur in vita S. Caroli, tunc larvas & spectacula festis diebus, & feria sexta Romæ fieri interdixit. Cujus rei observantia ita nunc viget, ut populus iste absque alio constituto Romanæ

Urbis

Urbis exemplum sequi multo ante debuisset.

Itaque habes hic, Lector, opusculum non solum Auctoris nomine, nec solum exquisita doctrina, qua propositum in eo argumentum luculenter pertractatur, commendatum, sed etiam Gregorii XIII. laudatissimae memoriae Pontificis adprobatione venerandum, cui adprobationi, licet sibi ipsa satis sit, novum modo, & plane maximum ex gravissimo BENEDICTI XIV. judicio pondus accessit.

Scilicet de falsa novitatis nota, quae synodalibus Constitutionibus quandoque inuritur *verba faciens BENEDICTUS XIV. in doctissimo illo, utilissimoque Opere, quod inscripsit* De Synodo Dioecesana, *postquam lib.* VII. *cap.* LIV. *de Constitutionibus a S.* CAROLO *pro Mediolanensi Ecclesia editis, praecipueque de Constitutione, qua spectacula & ludos quoscumque profanos publice edi festis diebus vir Sanctus interdixerat,*

co-

copiose egerit, earumq: Constitutionum æquitatem selectis rationum momentis stabiliterit, atque illustraverit, celeberrima etiam historiam texit legationis Mediolanensium civium ad Greg. XIII. missæ (cujus libellum supplicem querelarum plenum videre est in Ms. Vatic. cod. 6210. c. 302.) & tandem ita subdit: Pontifex, auditis Legatis, negotium examinandum commisit nonnullorum Cardinalium Congregationi, a quibus aliquot Theologi, & Canonistæ fuere in consilium acciti. Istorum suffragia nos præ manibus habuimus, atque ex iis pleraque S. Caroli decretis, hanc unicam ob caussam obstitisse, deprehendimus, quod inveteratis dioecesis Mediolanensis moribus contrairent. At meliori sane consilio Gregorius Caroli edicta, non cum hodiernis corruptelis, sed cum priscis Ecclesiæ institutis, sacrisque Canonibus, in quibus erat apprime

versatus,

verſatus, contulit, eaque his ad amuſſim congruere videns, ſpretis contrariis Theologorum ſuffragiis, ſuis Apoſtolicis litteris confirmavit, & Mediolanenſes Legati, qui a Romanis per jocum appellabantur ORATORES BACCHANALIUM, eo quod præcipue illuc acceſſiſsent, ut Bacchanalium jura tuerentur, & ampliarent, re infecta in patriam remearunt.

Neque vero S. CAROLI *zelum, & Gregorii XIII. ſummam prudentiam cum ſummo imperio conjunctam laudibus ſolum & votis proſecutus eſt BENEDICTUS XIV., ſed æmulatus eſt quoque factis. Decretoria Epiſtola Kal. Jan. data Anno* CIↃDCCXLVIII, *legem tulit, ut late per totum Apoſtolicæ Sedis Imperium ſæculare nec feria ſexta, nec feſtis diebus ſpectacula ulla profana ederentur, quod jam non uno in loco, præſertim vero Romæ a Gregorii XIII. temporibus ſervabatur, licet jamdiu multo religioſius,*

quod

(quod plane mirum est) feria sexta servetur quam festis nativa sanctitate religiosis diebus; etenim horum quoque vespertinis horis venalia scenicorum ludorum spectacula dari solent, quod feria sexta nefas ducitur; & tamen, (ut silentio prætercam, quod plurimum temporis ex diurnis etiam horis necessario sibi rapit, quæ adhibenda est ad vespertina Theatralia spectacula tum danda tum spectanda, multis operosa, & omnibus certe profana præparatio) indubium plane est, præceptum servandi festos dies extendi apud nos ad omnes horas, quæ a media nocte ad alteram mediam noctem sequentem dilabuntur. Sed hoc sensim fortassis irrepsit processu temporis, atque, ut ita dicam, sine sensu, non secus ac sensim, ac veluti sine sensu Theatralia, ipsa venalia spectacula, quæ modo civica esse videntur, multo post Gregorii XIII. ætatem in Urbem, cujus sanctitatem diu reformidarunt, irrepsere, unde illa ad Clem. IX. Pont.

Max.

Max. & sacrum R. E. Cardinalium Collegium Jo: Antonii Olivæ, Societatis Jesu summi olim moderatoris, & apud Apostolicam Sedem a sacris concionibus oratio: Quando io fui trasferito in Roma, e pure non vi giunsi nei tempi o di Celestino primo, o di Agatone. .... neppure si dava passaporto anche per un sol giorno a' commedianti mercenarj.

Verumenimvero optime quidem ac sapientissime Ecclesiasticarum disciplinarum scientissimus Pontifex, Romanam qui nunc implet Cathedram, atque utinam impleat in annos plurimos feliciter! BENEDICTUS XIV. disertis verbis in eadem Epistola professus est, multa esse, quæ ejus animum commovent atque perturbant, dum, quæ sustinenda sunt, considerat, & præterea, Ecclesiam profanas quascumque voluptates, & quocunque tempore fiant & quocumque jure, invitam semper tolerasse: ut scilicet blandiatur sibi nemo, quod haberi facile possit pro licito

quic-

quicquid est publicum. Pulcherrima sunt, quæ ille ad propositum, Stapletonio indicante adhibet S. Augustini verba ex libris contra Faustum: Aliud est quod docemus, aliud, quod sustinemus: aliud, quod emendare præcipimur, &, donec emendemus, tolerare compellimur.

DE CHOREIS ET SPECTACULIS IN FESTIS DIEBUS NON EXHIBENDIS.

Caput Primum

Choreas per ſe non eſſe malas.

CUm Choreæ nihil aliud ſint, quam conventus hominum, qui muſica adhibita, & item corporis motu, quædam lætitiæ ſigna edunt: nihil prohibet, quin ſecundum Doctorum omnium ſententiam ponamus: Choreas per ſe non eſſe malas; quia etiam bonæ eſſe poſſunt. Clarum vero id eſt, quia & muſica, & motus corporis ad numerum temperatus, poteſt honeſte, pieque adhiberi, ut exemplo David apparet, de quo dicitur 2. *Reg. cap.* 6. *David ludebat coram Domino in omnibus* *1. Concluſio.*

lignis fabrefactis, & cytharis, & lyris, & tympanis ... Et David saltabat totis viribus ante Deum : & Mariæ item Aaron sororis, quæ cum ceteris mulieribus canens, & tympanum pulsans, gaudebat, & gratias agebat Domino ob submersum Pharaonem *Exod.* 15. Idem dici potest de filia Jephte, cum advenienti patri victori obviam processit cum choro, & tympano, ut habetur *Judic.* 11.

Sed certe ejusmodi exempla minime accommodata ad rem nostram videntur. Illis enim musica saltatio adhibita est ad honorem Dei, gratiasque pie agendas: at Choreæ nostræ ad corpoream quandam voluptatem capiendam, aut vita exercenda habentur: neque marium, & fœminarum conventum, ut apud nos, habitum fuisse, legimus. Itaque ad ejusmodi profana, si non turpia, excusanda, sacra ejusmodi exempla producen-

cenda non sunt: ne, ut ait S. Cyprianus in *lib. de Spectaculis*: *vitia nostra de sacris Litteris, quod indignissimum est, vendicare videamur*.

CAPUT II.

Chorearum alterum genus bonum, alterum malum.

VErum ad hæc melius distinguenda, non abs re fuerit considerare, quod duo Chorearum genera videntur in Scripturis significari; alterum, cujus exempla modo protulimus, bonum, scilicet, & ad divinum cultum pertinens: alterum, de quo significatum est *Ecclesiast. cap.* 9. ubi saltatrix caveri præcipitur. *Tob.* 3. in verbis Saræ Filiæ Raguelis, *Job* 21. & *Isai.* 3. quibus locis, id ludi genus malum, & cum gravi Dei offensione conjunctum, indi-

catur. Atque ejusmodi morem Judæis fuisse, argumento sunt S. Basilii verba *in cap.* 3. *Isai.* ea scilicet: *Quin & in hodiernum diem videre licet Judaas suis quasque pedibus ludentes*. Et item illa S. Augustini in lib. de decem Chordis: *Melius fœmina Judaorum die Sabbathi lanam facerent, quam tota die in Neomeniis suis impudice saltarent.* Eodem spectare videntur verba *l.* 5. *C. Theod. de Spectac. Si qui etiam nunc vel Judaa impietatis amentia, vel stolida Paganitatis errore, atque insania detinentur, aliud esse supplicationum tempus noverint, aliud voluptatum*. Qua in lege cultus Festorum dierum præcipitur. Hæc genera Chorearum Gentiles videntur imitati: nam & eas falsa Religione ad Deorum suorum cultum adhibuisse traduntur, & ad voluptatem etiam capiendam exercuisse: qua de re Cœlius Rhodiginus *lib.* 5.*cap.* 3.& alii,

So-

Solet enim diabolus ad homines fallendos, verum Dei cultum, adulterando imitari.

Primo autem genere fideles uti tunc ſolum dici poteſt, cum voce, & muſicis inſtrumentis, in ſacris ædibus, præcipue diebus Feſtis, canitur, Clericis, Laiciſque convenientibus. Quare Chorus etiam dicta eſt ea pars Eccleſiæ, ubi Clerici manent canentes. Partim vero etiam utuntur, cum proceſſiones obeunt, in quibus eſt corporis motus, major tamen, iſque ad numerum, in certis Eccleſiæ partibus.

Altero autem genere, quod malum eſt, jam nimis frequenter, & vitioſe utuntur, ut dicturi ſumus. Quod quidem non tantum a Judæis accepiſſe videntur, ſed partim etiam a Paganis, ut S. Auguſtinus ſignificat in *ſer.* 215., & etiam Lex 5. modo citata. Atque hoc profanum Chorearum genus, quod a

corruptis Hebræorum moribus, & a vanis Gentilium ritibus ad incautos Christianos, ut leviter dicam, manavit: licet si usus spectetur, a Jurisconsulto pure seu
NOTA absolute malum dici possit; etenim in hac disciplina, quod plerumque evenit, id spectatur *l.* 3. *&* 4. *ff. de Leg.* tamen, quia negari non potest, quin aliqua animi recreatio musicis numeris motibusque sine vitio comparari possit, qua de re Philosophi quoque tractarunt, ut apud Platonem habetur 3. *de Leg.* ideo, inquam,
1. Conclusio. prima conclusio manebit Doctorum sententiæ consentanea: Choreas per se non esse malas.

CA-

CAPUT III.

Choreas Ecclesiasticis viris prohibitas esse.

VIdendum vero quibus ex conditionibus malæ reddantur. Igitur Conclusio erit de conditione personarum: Choreas a Clericis, & aliis Ecclesiasticis personis duci non posse, & quod ad eos attinet, esse prohibitas. S. Thom. *in cap.* 3. *If.* S. Bonaventura *in* 4. *sentent. d.* 16. S. Anton. *par.* 2. *tit.* 6. *cap.* 6. Angelus, Silvester, & auctor Rossel. & alii Summistæ in verbo, *Chorea*, ex Alexand. *in* 4. *qu.* 11. Citatur vero ab his Auctoribus *cap. Clericum d.* 46. & *cap. Nullus Presbyterorum, de Consecr. d.* 5. In primo autem prohibetur scurrilitas, & jocus turpium verborum. In secundo ebrietas, risus immoderatus, fabulæ inanes, ludi, II. Conclusio.

ludi, qui urſo, vel tornatricibus, aut vero larvis fiunt: quia, ut in textu: *Diabolicum eſt, & a ſacris Canonibus prohibitum*. Rectius citatur *c. Presbyteri d. 34. c. 16.* quo Clericis prohibetur, conviviis nuptiarum intereſſe, & iis cœtibus miſceri, *ubi amatoria cantantur & turpia, aut obſcœni motus corporum Choreis & ſaltationibus efferuntur, ne auditus & obtutus, ſacris Miniſteriis deputati, turpium Spectaculorum atque verborum contagione polluantur*. Hæc ſunt verba Canonis. Adde *cap. Non oportet de Conſecrat. d. 5. & cap. Cum decorem De vit. & honeſt. Cleric.* Quare iſtis perſonis hæc facere, ajunt Silveſter & Angelus, *videtur mortiferum peccatum, ratione prohibitionis & ſcandali; niſi forte qualitas & modicitas operis excuſaret; veluti ſi ſecreto fiant, & parum, quod quaſi nihil putatur*. Hæc ille.

Ve-

Verum ne quem fallat ea conditio rei ſecretæ;ſive enim ſecreto, ſive publice fiat, ſemper prohibitum eſt, & locus eſt rationi in d. *cap. Presbyteri* expreſſæ. Præter quam quod res non ſatis ſecreta eſſe poſſe videtur in Chorea: & ſi quis ea uteretur, jam alio quoque nomine peccaret.

Quod ſi quis dicat de turpibus tantum in Canone caveri; & ideo ſaltationes & ludos,qui turpes non ſunt,non prohiberi etiam Clericis; Reſpondetur: Canonem eſſe intelligendum, non de turpitudine, quæ peccatum mortale continet, ſed de ea, quæ committitur in quibuſdam liberioribus actibus, qui modeſtiæ & ſanctitati filiorum Dei non conveniunt. Neque dubito Choreas noſtri temporis, quæ minime turpes putantur, ex ſententia Canonis eſſe turpes. Secundo reſpondetur, quod recte dicitur turpe alicui hominum ge-

neri, quod ſimpliciter turpe appellari non poteſt; & quod omnia ejuſmodi ſpectacula omnino & indiſtincte Canon voluerit Clericis prohibere, apparet *ex d. cap. Non oportet* [a]. ubi ſimpliciter Altaris miniſtris prohibentur.

CAPUT IV.

Choreas in locis ſacris eſſe prohibitas.

III. *Conclusio.* CHoreæ in Eccleſia, aut alio loco ſacro haberi non poſſunt ſine peccato mortali. S. Antoninus & Silveſter. In iiſdem locis citatur in argum. *cap. Decet De Immunitate Eccleſiæ in 6.*, & recte poteſt addi *c. Cum decorem De vita & honeſt. Cleric.* ubi ejuſmodi turpitudo, & corruptela ludorum procul ab Eccleſia eſſe jubetur.

CA-

(a) Non oportet Miniſtros Altaris, vel quoſlibet Clericos Spectaculis aliquibus, quæ aut in nuptiis, aut in ſcenis exhibentur, intereſſe. *De Conſecr. diſt. 5.*

CAPUT V.

Peccare qui mala mente ad eas accedunt.

AD Choream, qui caufa libidinis, vel alia, quæ fit cum peccato mortali, accedit, peccat mortaliter. Si enim quod fpectatur, feu intenditur, eft peccatum mortale, etiam ipfum opus erit. *Cap. Militare* 23. *qu.* 1. S. Thom. S. Bonavent., Albert. Mag., Alexand., S, Anton., Angel., auctor Roffel., Silveft., Zabar., & alii locis citatis. *IV. Conclufio.*

CAPUT VI.

Qui timet, aut timere debet animæ suæ periculum, peccat, si non abstinet.

v. Conclusio. QUI sibi ex Chorea periculum peccati mortalis timet, si accedit, peccat mortaliter; quia *qui amat periculum, peribit in illo, Ecclesiast.* 3. Angelus & Silvester loco citato. Idem dic, si rationabiliter timere debeat; paria enim sunt, neque venia datur temeritati, aut cæcitati, qua quis adit salutis periculum.

CA-

CAPUT VII.

Qui timent, vel timere debent, ne alii incidant.

QUI timet, vel rationabiliter timere debet, ne alii incidant in peccatum mortale propter Choream, quam haberi curat, tenetur abstinere, alioqui mortiferæ culpæ reus erit. Hanc conclusionem in hac materia Silvest. *loc. cit.* bis commemorat. Et quidem si quis probabiliter credat certam personam ex Chorea peccaturam, conceditur teneri eum Choream omittere: quia tenemur, nedum talia, sed omnia ea, quæ ad salutem necessaria non sunt, omittere, ne proximus peccet, quando scilicet quis ex malitia non est peccaturus, & ex prava voluntate, secundum ea, quæ tradit S. Th. 2. 2. *quæst.* 43. *artic.* 7. Distinctius VI. *Conclusio.*

etiam

etiam Navar. in Manual. *cap.* 14. *num.*31. *a Verſ. Dixi ſexto*. Qua de re idem ſit dicendum, ſi quis probabiliter ſciat aliquos ex Chorea peccaturos generatim, quia plerumque ſic evenit, non autem ſciat certam aliquam perſonam. Et mihi quidem vera doctrina videtur, quam & affert Angel., & item Silveſt. ex Raymundo & alii *in verbo Ars n.* 3. *&* 5. quod ſi quis rem faciat, quæ per ſe mala non ſit, imo etiam omnibus uſui eſſe poſſit, & tamen ob conditionem temporum & corruptos mores advertat, vel advertere debeat, eam plerumque eſſe cauſam mali, tenetur abſtinere. Tenetur igitur a qualibet Chorea celebranda abſtinere, quando ita in uſu eſt, ut plerumque in ea mortifera peccata committantur, licet perſona certa ignoretur.

CA-

CAPUT VIII.

Male permitti Choreas arbitrio privatorum, & ex quacumque occasione.

CHoreas ex quacumque occasione haberi, & arbitrio privatorum, a recta ratione Reipublicæ alienum est, tum ex sententia nostrorum, qui eas faciendas permittunt, certis tantum de caussis, puta ob victoriam, nuptias, & similia. S. Thom. *in d. cap. 3. Isai.* S. Anton. *in 2. part. ut supra*, auctor Rossel. Silv. & Zab. & alii eisdem locis, qui quidem extra tales causas eas judicant malas; & merito: nisi enim voluptati capiendæ modus & regula præscribatur, ea mores corrumpit, & facile, ut Cicero ait, boni naturam fallaciter imitando adulterat, ut vel harum Chorearum even- *VII. Conclusio.*

eventus docet. Immo male faciunt, quibus populorum cura commissa est, qui Choreas ita permittunt.

CAPUT IX.

Male adhiberi immoderatos motus in Choreis.

VIII. *Conclusio.* TRipudiantes immoderatis corporis motibus a recta ratione recedunt. S.Thom. 2.2. *quæst.*168. *art.*1. & Plat. idem, qui in Choreis moderatum modum requirit, nisi forte sit potius exercitatio ad militaria exercitia accommodata. Quod si motus adhiberetur, turpitudinem continens, & in quo libido quæreretur, esset peccatum mortale. S. Thom. 2. 2. *qu.*168. *art.*3. S Bonavent. *in* 4. *D.* 16. Ang. *in verbo Chorea versic. tertium, & quartum*. Ros. *eodem loco*. Silv. *eo pariter loco ante numerum* 3. & ante hos omnes,

omnes, Alex. de Ales *par.* 4. *q.* 11. *memb.* 2. *art.* 2.

CAPUT X.

Frequentiam Chorearum esse vitiosam.

FRequenter Choreas celebrare vitiosum est. Licet enim recreatio aliqua fatigatis animo concedatur, si tamen modus non teneatur, jam non honesta recreatio, sed mollities erit. Immo secundum Rossel. & Angel. peccant mortaliter, qui ex consuetudine Choreas ducunt, licet id Silvestro non probetur, quod frequentia sola efficere non possit, ut quod alias mortale non est, mortale fiat. Retinet tamen sententiam Rossel. ex ea ratione, quod qui tali frequentia utuntur, Choreisque adeo delectantur, fere semper in aliquod ex iis incidunt, quæ mortale *IX. Conclusio.*

tale

tale peccatum in Choream inferunt, quæ si abessent, sola consuetudo hoc non efficeret. Et notandum est, hanc sententiam de consuetudine fluxisse ex Alex. de Ales, qui in loco superius citato, eos in peccato mortali constituit, qui Choreas frequenter exercent. Loquitur autem ille de iis Choreis, quæ sunt ad libidinem provocandam accommodatæ, ad quas qui aliquando, forte etiam quodammodo invitus accedit, eum se non excusare a peccato mortali, dicit, licet non condemnet.

Quod si ejusmodi immoderatus usus Chorearum non contineat simpliciter peccatum mortale, eatenus tantum continebit, quatenus per ejusmodi frequentem voluptatem disponitur quis ad omissionem præceptorum Dei, vel Ecclesiæ, & ad faciendum cum luxuria, quod primum cum quadam voluptate tantum facie-

bat,

bat, ſicut dicitur de peccato veniali, quod ad mortale diſponat, S. Thom. 1. 2. q. 88. art. 3.

CAPUT XI.

Choreas prohibitas eſſe, & malas ratione temporis ſacri.

QUI Choreis utuntur tempore ab Eccleſia pœnitentiæ *1. Concluſio.*
ſive pietati præcipue exercendæ dato, peccant mortaliter. Ita Roſſel. & item Silveſt. ex Alex. Exemplum referunt de tempore, quod intercedit ab Adventu ad Epiphaniam, & a Septuageſima uſque ad Paſcha, & de Dominicis diebus. Hoc vellet intelligere Silveſter (qui quidem diſciplinæ relaxandæ in hoc genere videtur fuiſſe ſtudioſus) niſi fiant ob inſolitam aliquam honeſtam lætitiam, puta victoriæ cauſa, & niſi fiant occulte. Verum hæ exceptio-

ptiones, de tempore non prohibito accipiuntur, ut supra tetigimus in Conclusione septima. Præterea, si occulte fierent, fortasse quidem satisfieret rationi scandali, sed non rationi pœnitentiæ, aut spiritualis exercitationis, quam Ecclesia a nobis postulat.

Excipit etiam consuetudinem loci in aliquo Festo præcipuo; sed neque hanc exceptionem accipiet, opinor, qui Ecclesiæ Sanctæ ritus in solemnitatibus noverit: neque lætitiæ indicia, quæ Festi dies postulant, aliquid commune habent cum profanis istis Choreis. Sunt Chori Ecclesiastici, Hymni, Processiones. Hæc Ecclesia admisit: illa turpia judicavit, ut ex Canonibus supra citatis. Quod si Choreæ nostræ sacræ, & spirituali lætitiæ convenirent, nihil attinebat eas vel ex personarum qualitate, vel ex loco, vel

vel ex frequentia improbare.

Illa exceptio de insigni aliqua causa, puta victoriæ, pariter accipi non debet; non enim desunt alia lætitiæ signa minime prohibita, & usitata, quæ sacris ejusmodi temporibus edi possunt, si res tanti videretur, ut differenda non esset. Et vero minime hac ratione filii Dei gratias agere ob victorias consueverunt. Jam enim ostendimus, illas veterum Choreas (puta Mariæ sororis Aaron, ob submersum exercitum Pharaonis) quod ad honorem Dei, divinasque laudes celebrandas institutæ essent, nostris esse valde dissimiles.

Quod dictum est de tempore pœnitentiæ, confirmatur per *c.* 1. *de pœnit.D.*5. cum Turrecrem. ibi, & per Magistrum *l.* 4. *sent. D.* 16. ubi dicitur: *pœnitentem a ludis & spectaculis abstinere debere*. In tali autem tempore & Litaniarum dies censendi erunt, & item quatuor, immo

omnia

omnia jejunii ex eadem ratione tempora, quæ idem jus postulat.

Illud autem de tempore præcipue devotionis, & de Dominicis debet, & de omnibus diebus Festis etiam intelligi, qui ab Ecclesia observari præcipiuntur: eodem enim jure cũ Dominicis a DD. censentur.

Sed quod attinet ad dies Festos, fuere aliqui Summarum scriptores, qui limitationes quasdam attulerunt, quibus Choreæ, & spectacula non omnino a Festis diebus arcentur. Modo enim tempore Divinorum Officiorum non fiant, neque major diei pars in eis consumatur, eas permittere nisus est Angelus, atque hoc ipsum postea Silvester ad Missæ Officium, quod solum sit de præcepto, restringere voluit, & ita paulatim usus Chorearum amplificatus est. Multo rectius facturi illi, si veterum Doctrinam potius tueri, & eodem tempore morum licentiam refræ-

NOTA

refrænare studuissent. De pœnitentiæ tempore maneat sententia Doctorum, Choreas esse illicitas, quia adversantur Ecclesiæ constitutioni, quæ id temporis pœnitentiæ, non voluptati tribuit, & *musica in luctu quasi importuna narratio, Ecclesiast. 22.*

CAPUT XII.

De Dominicis, & Festis diebus.

DE Dominicis, ceterisque Festis diebus videndum est. Primo autem de causa Festorum & de occupatione illis accommodata aliqua ponemus, ut appareat, an Chorearum exercitatio Festorum cultui conveniat; omnia tamen eis remittentes, penes quos Legum potestas est. Festorum igitur causa fuit, ut memoria illa renovaretur, cum Dominus post sex dierum opus quievisse scribitur,

tur, ut *Exod.* 20. expressum est. Quare iis diebus Deo rebusque divinis est vacandum; & hoc est diem sanctificare, quod eodem *cap.* 20. dicitur. Ita cautum est Const. Apost. *l.* 7. *c.* 31. *&* 37. *&* *l.* 8. *c.* 32. secundum editionem doctissimi Turriani. Quibus etiam exprimitur, dies Festos ad cultum Dei pertinere, ut scilicet illius recordemur propter nos natiSmortui, & suscitati; ad cujus etiam cultum pertinent Sanctorum Festi dies, quorum scilicet ipse caput est, & quos ipse fecit sanctos. Verum & Festis Sanctorum ad eorum vitam imitandam excitamur, dicente S. Paulo ad Hebr. 13. *Mementote Præpositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei, quorum intuentes exitum conversationis, imitamini Fidem*. Quo loco Theodoretus de mortuis, inquit, loquitur, ut Jacobo fratre Domini, & Jacobo fratre Joannis, qui

jam

jam erant interfecti ". Qua de re ita etiam S. Basilius in *serm. de Gordio Mart. Igitur nostri tantum causa profectus, sat fuerit illorum celebrare memoriam: non enim nostris indigent laudibus ornari, sed nos ipsorum vitæ historia, & commemoratione, imitationis gratia, indigemus.* Hæ sunt Festorum dierum occupationes. Sed addamus alia.

Nicolaus I. Pont. in Resp. ad Bulgar. *c.* 11. *Sane,* inquit, *sciendum est, idcirco in diebus Festis ab opere mundano cessandum esse, ut liberius ad Ecclesias ire, Psalmis & Hymnis & Canticis spiritualibus insistere, orationi vacare, oblationes offerre, memoriis Sanctorum communicare, ad imitationem eorum assurgere, eloquiis divinis intendere, eleemosynas indigentibus mittere valeat Christianus.* Item Alex. 3. *in c. Licet, Extra de fer.* Dominicum diem dicit, aliosq; Festos dies Majestati Altissimæ deputatos etiam Ecclesiæ constitutione observandos.

 Non

Non videntur etiam prætereunda pulchra verba Conc. Forojul. c. 13. *Abstinendum Festis diebus ab omni peccato; & ab omni opere carnali, etiam a propriis conjugibus, & ab omni opere carnali terreno, & ad nihil aliud vacare debere, nisi ad orationem, concurrere ad Ecclesiam cum summa mentis devotione*. Item in Concil. Matiscon. hæc habentur. *Omnes Christiani, qui non incassum hoc nomine fruimini, nostræ admonitioni aurem accommodate, scientes, quod nostræ est auctoritatis utilitati vestræ prospicere, & a malis operibus coercere. Custodite diem Dominicam, quæ nos denuo peperit, & a peccatis omnibus liberavit*. Et infra: *Estote omnes in hymnis & laudibus Dei, animo corporeque intenti. Si quis vestrum proximam habet Ecclesiam, properet ad eandem, & ibi Dominico die semetipsum precibus lacrymisque afficiat. Sint oculi manusque vestrum toto illo die ad Deum expansæ, ipse est enim*

dies

dies requietionis perpetuus : ipse nobis per septimæ diei umbram insinuatus noscitur in Lege & Prophetis . Justum igitur est , ut hanc diem unanimiter celebremus , per quam facti sumus, quod non fuimus . Et infra . *Si quis itaque vestrum hanc salubrem exhortationem parvipenderit, aut contemptui tradiderit, sciat se pro qualitatis merito principaliter a Deo puniri , & deinceps Sacerdotali quoque iræ implacabiliter subjacere &c.*

Constantinum quoque *lib.* 4. *de ejus vita c.*18. scribit Eusebius , ex interpretatione Christophorsoni , multa constituisse de die Dominico , Sanctorumque Martyrum Festivitatibus pie in Ecclesia celebrandis , aliis omissis occupationibus , otio omnibus dato , ut Ecclesiam Dei frequentarent . Quorum similia , & aliorum quoque Imperatorum , paulo post afferemus . Ex quibus apparet , quantum a ratione, divinaque , & hu-

mana conſtitutione ſit alienum; dies Deo dicatos voluptatibus dare, non autem rebus divinis.

Quare graviſſimus Doctor Alex. de Ales *d. parte* 4. *q.* 11. *memb.* 2. *artic.* 2. contra præceptum Feſti celebrandi eos facere, ſaltem ex conſequenti judicavit, qui feſtis diebus Choreas ducunt, magiſque violare Feſtum diem eos, qui tali die tripudiant, & cantant, quam ſi lanificio operam darent, ſecundum dictum S. Gregorii: *Melius eſſe die Dominico fodere, arare, quam Choreas ducere*. Quod ſimile eſt ei, quod S. Thom. 2. 2. *q.* 122. *art.* 4. *ad* 3. ex S. Auguſt. profert: *Melius faceret Judæus in agro aliquid utile, quam ſi in theatro ſeditioſus exiſteret, & melius fœminæ eorum die Sabbathi lanam facerent, quam quod tota die in Neomeniis ſuis impudice ſaltarent.*

CA-

CAPUT XIII.

Choreas & Spectacula prohibita Festis diebus a Legibus Civilibus.

HActenus loquuti sumus tamquam de re prohibita, quia mala, licet tamen interim non ignoremus quot ex capitibus schola violationem Festi ducat. Nunc dicendum de re mala, quia prohibita. Videbimus igitur, utrum Choreæ Festis diebus expresse sint prohibitæ; si enim lege prohibitæ sint, ex Summistarum sententia ad violationem Festi pertinebunt. NOTA

Primo affero verba *l.2. C. Theod. de Spectac. lib.15. tit.5.* cui Gratiani, Valentiniani, & Theodosii nomina inscripta sunt. *Illud etiam præmonemus, ne quis in legem nostram, quam dudum tulimus, committat: nullum solis die populo Spe-*

ctaculum præbeat, nec divinam venerationem confecta solemnitate confundat. (Ita legendum videtur, cum nonnihil diverse in libro legatur, quo ego usus sum). Item *l.* 5. *eod. tit.* cum solius Valentiniani nomine: *Dominico, qui septimanæ primus est dies, & Natale, atque Epiphaniorum Christi, Paschæ etiam & Quinquagesimæ diebus, quamdiu cœlestis lumen lavacri imitantia novam Sancti Baptismatis lucem vestimenta testantur, & quo tempore* (sic enim emendo, tum ex ratione, tum ex *l. omnes c. De fer.*) *commemoratio Apostolicæ passionis totius Christianitatis magistra a cunctis jure celebratur; omni Theatrorum, atque Circensium voluptate per universas Urbes earumdem populis denegata, totæ Christianorum, ac fidelium mentes Dei cultibus occupantur. Si qui etiam nunc vel Judææ impietatis amentia, vel stolidæ Paganitatis errore atque insania detinentur, aliud esse supplicationum nove-*

noverint tempus, aliud voluptatum. Ac ne quis existimet in honorem Numinis nostri, veluti majore quadam Imperialis officii necessitate compelli; & nisi divina Religione contempta spectaculis operam præstat, subeundam forsitan sibi nostræ Serenitatis offensam, si minus circa nos devotionis ostenderit, quam solebat; nemo ambigat, quod tunc maxime mansuetudini nostræ ab humano genere defertur, cum contutibus Dei Omnipotentis ac meritis, universi obsequium orbis impenditur. Dictæ legi addo *l. Omnes c. De fer.* Valentiniani, Theodosii, & Arcadii, in qua post alios feriarum dies additur: *Sacros quoque Paschæ dies, qui septeno numero vel præcedunt, vel sequuntur, dies etiam Natalis, atque Epiphaniorum Christi, & quo tempore commemoratio Apostolicæ Passionis totius Christianitatis magistræ a cunctis jure celebratur, in quibus etiam prædictis sanctissimis diebus, neque*

spectaculorum copiam referamus, in eadem observatione numeramus, & dies solis, quos Dominicos recte dixere majores, qui repetito in se se calculo revolvuntur, in quibus parem necesse est habere reverentiam. Addamus legem Leonis, & Anthemii, quæ est *l. ult. c. eod. Dies Festos Majestati Altissimæ dedicatos nullis volumus voluptatibus occupari, nec ullis exactionum vexationibus prophanari. Dominicum itaque diem ita semper honorabilem decernimus, & venerandum, ut a cunctis executionibus &c.* Et infra. *Nec hujus tamen religiosi diei otia relaxantes obscœnis quemque patimur voluptatibus detineri. Nihil eodem die sibi vendicet scena Theatralis, aut Circense certamen, aut ferarum lacrymosa spectacula. Et si in nostrum ortum aut natalem celebranda Solemnitas inciderit, differatur. Amissionem militiæ, proscriptionemque patrimonii substinebit, si quis unquam hoc die*

Festo spectaculis interesse, vel cujuscunque Judicis apparitor, prætextu negotii publici, vel privati, quæ hac lege statuta sunt, crediderit temeranda.

Hæc boni Principes de Festorum cultu observando, sacrorumque temporum observatione, spectaculisque, & voluptatibus ab eis removendis, ut divino cultu tantum occuparentur, constituerunt, gravissimis etiam pœnis propositis: in quibus præter dies, & tempora, quæ nos superius ex Doctorum sententia observanda numeravimus, etiam tempus Paschale observandum notare licet.

CAPUT XIV.

Choreas, & Spectacula prohibita Festis diebus a Canonibus.

Videamus vero, an ejusdem generis aliquæ sanctiones Ecclesiasticæ inveniantur. Est C.

Qui die. *De Conſ. d.* I. *Qui die ſolemni, prætermiſſo Eccleſiæ conventu, ad ſpectacula vadit, excommunicetur*. Qui quidem Canon habetur in *Concilio Carthaginenſi* IV. *num.* 88. Atque circa eadem tempora celebratum traditur, quibus & recitatæ leges Valentiniani, & aliorum conditæ ſunt. Eſt etiam *c. Irreligioſa*. *De Conſecr. D.* 3. Qui Canon habetur in *Concil. Tolet.* III. *c. ult.* his verbis. *Exterminanda omnino eſt irreligioſa conſuetudo, quam vulgus per Sanctorum ſolemnitates agere conſuevit. Populi, qui debent officia divina attendere, ſaltationibus, & turpibus invigilant cantibus non ſolum ſibi nocentes, ſed & Religioſorum Officiis perſtrepentes*. *Hoc enim ut ab omni Hiſpania* (in Decreto legitur *ab omnibus Provinciis*) *depellatur, Sacerdotum & Judicum a Concilio ſanctæ curæ committitur*.

Verum dicendum eſt de inter-

pre-

pretatione horum Canonum, & aperienda origo opinionis vulgaris Summistarum. Ex quo enim ex his Canonibus exprimitur de conventu Ecclesiæ, & de divinis Officiis, hinc aliqui occasionem habuere dicendi, spectacula prohiberi quidem, sed tantum habita divinorum Officiorum ratione; ita ut, nisi fiant eorum tempore, videantur permissa. Is autem fuit Angelus. Quod considerans post eum Sylvester, ita accepit, ut nimis etiam austerum Angelum judicarit, qui in eo Officiorum tempore incluserit etiam vesperas, & sacram concionem, & non excusaverit eos, qui per notabile spatium, puta per majorem diei partem, ejusmodi rebus vacant. Mihi vero tantum abest, ut Angelus videatur hac in re austerus, ut etiam nimium ausum esse affirmem, eos Canones ita limitando. Verum hujusmodi scriptores sua

tantum tempora consideraverunt.

Dico autem ideo expressum esse in Canone de divinis Officiis, quia eodem die non videbatur, & ipsis & ludis operam dari posse. Licet enim posterioribus temporibus, pietate frigescente, diebus Festis parum divinis Officiis vacare Christiani cœperint; apud veteres tamen modicam diei partem à Divinis vacuam fuisse, non videtur dubium, cum Missæ solemnes frequentabantur, & sacris lectionibus, concionibusque in Ecclesia fideles occupabantur, ut ex Patrum lectione discitur: & innuit recitatus Canon Matisconensis: *Sint oculi manusque vestræ toto illo die ad Deum expansæ*: & quod etiam hodie usu venire videmus, ubi divini cultus restituendi studium viget; nam Missarum solemnia, conciones, horæ canonicæ, Doctrina Christiana a Concilio Tridentino præcepta, totum diem

diem insumunt. Quod si divina Officia totum diem non occuparent, non ideo tamen ludos, aut saltationes die Festo permittere voluerunt. Una enim ratio est Canonis, ut scilicet dies secundum legem divinam, supra ex Exodo prolatam, sanctificetur. Atque id præstatur quidem per conventus Ecclesiasticos rite & recte. Sed etsi tales conventus forte ex aliqua parte cessarent, deberent tamen Fideles diem sanctificare.

Eadem vero fuit ratio statuendi, ut ab humano opere abstineremus. Quod præclare expressit Nicolaus Pontifex loco superius recitato. *Idcirco in diebus Festis ab opere mundano cessandum est, ut liberius ad Ecclesias ire, Psalmis & Hymnis & Canticis spiritualibus insistere, omnino vacare Christianus valeat*. Ex cujus verbis videmus rationem prohibitionum, quæ pro cultu dierum Festorum

factæ

factæ sunt; quæ quidem recte, convenit cum aliis auctoritatibus, eodem loco a nobis ex divino, & humano jure recitatis.

Confirmo vero hanc sententiam ex Legibus Imperatorum, quas citavimus; qui cum expresserint rationem prohibitionis suæ esse divinum cultum, seu diei festi sanctificationem, quo nefas judicarunt voluptatibus inservire, ut ex illis verbis apparet: *Omni Theatrorum, atque Circensium voluptate populis denegata, tota Christianorum ac Fidelium mentes Dei cultibus occupantur*: & ex illis: *Aliud esse supplicationum noverint tempus, aliud voluptatum*: & ex aliis: *Dies Festos Majestati Altissimæ dedicatos; nullis volumus voluptatibus occupari*; Cum, inquam, tam absolute Imperatores ludos prohibuerint & voluptates, talemque rationem expresserint, non est credibile Sacerdotes levius eadem voluisse prohibe-

hibere, præsertim cum ii semper, ut infra ostendetur, magnopere ludos & spectacula sint detestati.

Addo quod Concilio Toletano, ex quo *c. Irreligiosa* sumptum est, adijciuntur litteræ Regiæ; ubi Concilii ipsius constitutiones numerantur, in quibus simpliciter habetur: *Ballimachiæ & turpia cantica prohibenda sunt a Sanctorum solemnijs*. Et eodem modo in ejusdem Concilii capitulorum enumeratione, his verbis: *Ut in Sanctorum natalitiis Ballimachiæ prohibeantur*. Et ex his apparet spectacula, ludos, saltationes, simpliciter, & absolute diebus Festis esse prohibitas, reijciendamque esse limitationem de tempore divinorum Officiorum. Quod autem in aliquo ex locis recitatis videantur prohiberi spectacula tantum, non ideo tamen dubitare debemus, quin etiam Choreæ comprehendantur, quia spectaculi nomen gene-

generale est ad omnia ejusmodi voluptatum genera, ut colligitur ex legibus supra recitatis, & ex tit. c. *Theod. de spectac.* Præterea idem indicat ratio dictarum legum: *quia aliud tempus voluptatum, aliud supplicationum*: quæ quidem ratio ad Choreas pertinet; præterquamquod in *d. c. Irreligiosa*, de saltationibus, seu Ballimachiis expressum est. Immo etiam Doctores æque hæc accipiunt, ut videri potest ex eorum interpretatione super dictos Canones, *Qui die*: & *Irreligiosa*. Et ita in hac Conclusione ostensum sit: primo quantum repugnet cultui Festorum Chorearum occupatio: secundo eas, sicuti etiam omne genus ludorum seu spectaculorum, diebus Festis, tum Ecclesiasticis, tum Civilibus sanctionibus esse prohibitas. Ex quo sequitur, secundum sententiam omnium, peccare mortaliter, qui eis
tali

tali tempore operam dant, nisi quos fortasse ignorantia, vel auctoritas eorum, qui regunt, vel qui sacra tractant scribendo aut ministrando, excuset,

CAPUT XV.

Adaptatio Chorearum nostrarum ad Conclusiones scriptas.

QUÆ facti est hæc complectatur, Choreas nostri temporis, primo incidere in Conclusionem septimam, cum ex arbitrio cujusque privati tantum pendeant. Quare iis malis obnoxiæ sunt, quæ ibi tetigimus. Incidunt & in octavam ob immoderatos motus, ut patet, neque solum quod sint incitatiores, quam honestati conveniat, sed quod etiam semper sint obscoeni; veluti cum membra ostentantur, aut cum actus aliqui ad libidinem pertinentes

nentes repræsentantur. Quod præcipue accidit in quibusdam exteris Choreis, quæ introductæ sunt, & vulgo dicuntur *Balletti*. Qua ratione valde dubito, ne vel ex hoc ipso sæpe Choreæ fiant cum mortifera culpa. Incidunt in decimam, & periculum, de quo ibi diximus, ob frequentiam. Fiunt enim publice singulis fere Festis diebus ruri, idque passim in Urbibus, & etiam ruri, & ubique, & quoties cuique privato libitum est: intolerabili vero frequentia, sacro tempore, quod a Natali ad Quadragesimam intercedit.

CAPUT XVI.

Pericula ex aspectu Mulierum, ex rixis, & ex aliis circumstantiis.

INcidunt in quintam plurimi, cum ii, qui ad Choreas accedunt, fere omnes vitam quandam laxiorem, & mundi corruptelas sequantur. Ad quod demonstrandum; pono primo, neminem se debere periculo exponere, & occasiones omnes malas vitare quemque debere, secundum illud Evangelii: *si oculus tuus scandalizaverit te, &c.* Secundo considero illud pariter Evangelicum: *Qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, jam mœchatus est eam in corde suo.* Deinde considero mares, & fœminas in Choreis sedere: omnes ibi esse ad voluptatem capiendam paratos. Considero mutuos aspe-

ctus,

ctus, moramque diuturnam; motus item corporis, in quibus oculi curiosi multa inveniunt luxuriosa incitamenta. Addo musicæ suavitatem; quæ maximam vim habet, in quocunque genere quis occupetur, sive bonum sit, sive malum. Addo colloquia, quæ sæpe intercedunt. Addo tactum. Item considero omnes accedere, quam ornatissimos, plerunque etiam pleno ventre: item calorem, qui ex motu excitatur. Quibus omnibus consideratis, non video, cur, non dico homines, ut dixi, vitæ laxioris, sed qui continentissimi sunt, sibi fidere in ejusmodi periculo debeant. Atque cum Scholares & Laici essemus, memini gravissimum quendam Philosophum, licet quodammodo invitum, a nobis ad Chorearum locum adductum esse: Qui quidem, cum genus ludi contemplatus esset, magna affectus est admiratione,

ex-

exclamavitque : illud esse inventum ad mores depravandos singulare .

Quam vero diligenter periculum etiam ex solo aspectu , nedum tactu & colloquio , vitare debeamus , Spiritus Sanctus nos docet : *Virginem ne aspicias , ne forte scandalizeris in decore ejus* , Ecclesiast. 9. & : *Averte faciem tuam a muliere compta , & ne circumspicias speciem alienam ; propter speciem mulieris multi perierunt , & ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit*. Quibus vetus dictum addi potest : Ab aspectu nasci amorem . Addamus exemplum David , qui ex aspectu illo in gravissima peccata incidit , & exemplum Sichem , qui cum Dinam aspexisset , & libidine propterea exarsisset , ex ea re tantum malorum intulit suis . Ideo dicebat David : *Averte oculos meos , ne videant vanitatem* . Et Job 31. *Pepigi fœdus cum oculis meis , ut ne cogita-*

gitarem quidem de Virgine. Adde S. Augustini dictum, quod, *non licet aspicere, quod non licet desiderare*. Adde vero etiam Gentilia. Cum Sophocles de quodam puero prætereunte dixisset; *o pulchrum puerum!* dixit Pericles: *decet Pratorem non solum manus, sed etiam oculos habere abstinentes*. Quod quidem ad omnes pertinet, quos oportet esse castos. Recusavit Alexander Macedo videre Darii filias, ne, cum alios vicisset, ipse vinceretur a mulieribus. Christiani vero purissimæ disciplinæ dediti, ultro sibi mille laqueos parant, gravissimaque pericula adeunt, monita Spiritus Sancti, honorem Dei, propriamque salutem nihil facientes. Quare in tanta corruptela, atque periculis, minus severi videri non debemus, si istos Cho-
NOTA. rearum sectatores a peccato mortali excusare non audemus, quando & probatissimus auctor Alex.
de

de Ales citata p. 4. non audere se eos excusare, dixit, a peccato mortali., qui etiam inviti, aut casu ad Choreas accederent, ubi libidinis illecebræ essent.

Neque id cuiquam mirum debet videri, qui consideret, quam facile homines mundani in peccata cordis incidant, & quam negligenter ad ea advertant; ex quibus etiam multos invenias, qui turpes cogitationes, quacunque animi ascensione firmatas, omnino parvipendant.

Neque etiam de rusticorum simplicitate excipere possumus, qui quamvis ad hæc peccata minus proclives sint, quam urbani, præsertim otiosi; tamen de naturali affectu agimus, qui & in rudibus hominibus & in brutis facillime excitatur. Affirmo etiam, prudentes & multo rerum usu præditos a me interrogatos, quibus de ejusmodi periculo nihil videretur a sententia per nos descripta alienum.

Non

Non solum autem periculum libidinis est in Chorea, sed aliud etiam, neque remotum, neque leve, rixarum scilicet, ex quibus inimicitiæ capitales, homicidia, & plurima mala proficiscuntur, ut eventus quotidie docet. Dum enim vel in tripudium prodeundo, vel loco occupando, vel muliere ad saltationem incitanda, alius alium antevertere conatur, vel quod hic illius amasiam invitet, ad arma venitur. Ideoque Chorearum sectatores, semper armis valde munitos invenio.

Incidunt in sextam, qui Choreas celebrant, posito periculo, de quo superius egimus, quod quidem periculum in majore parte Chorearum contingere, non videtur dubium. Licet enim fortasse, inter amicos & cognatos concedamus honestam Choream haberi posse, major tamen pars earum honestati contraria est, imo nullus fere ejusmodi

modi honestas Choreas habere potest, ob malam consuetudinem, qua solet juventus in domos irrumpere, ubi Choreæ celebrantur, &, si janua clausa sit, insolenter pulsare, dominumque domus injuria afficere.

Eodem modo Tibicines peccant, quia ejusmodi malum adjuvant, & eorum ars, quatenus ad Choreas spectat, adhibetur ad ea, quæ plerumque continent peccatum. De illis in specie Silvester in verbo *Dominica*, *n.7.*

Peccant eodem modo ii, qui Rempublicam administrant, qui hæc vident, neque saluti eorum consulunt, quorum cura sibi commissa est, per ea, quæ scribit *Rich. in 4. dist.15. qu.4. c. Error, dist.83. c. Ita plane 23. qu.4.*

Conclusionem quartam considerent, qui amasiæ videndæ, tangendæ, aut cum ea loquendi causa ad Choreas accedunt. Item qui

 ea-

eadem de causa eas celebrant, sua vel aliorum gratia, quod frequens est. Item qui Principibus viris Choreas offerunt, quasi Mulierum mercatum, ut seligant, quæ magis eis placuerit, ejusque pudicitiæ insidientur.

De Conclusione decima, qua a diebus Festis, sacrisque temporibus Choreæ arceantur, nihil attinet inferre, cum corruptela satis manifesta sit, qua iis diebus, temporibusque, præsertim a Quinquagesima ad Quadragesimam, indignissime, nisi dicamus impie, Choreis, & omnis generis spectaculis & ludis vacatur: legis divinæ, qua dierum sanctificatio est præcepta, sanctionum Canonicarum, rituum Ecclesiasticorum, humanarumque legum, nulla habita ratione.

CAPUT XVII.

Quibus auctoritatibus condemnatæ sint Choreæ, & quædam vitia Chorearum Urbanarum.

EX his capitibus omnibus mala nostrarum Chorearum ostendimus, ad Doctorum rationem nostram tractationem accommodantes. Videamus nunc, si quid in eodem genere ex Sacra Scriptura, & ex Patribus haberi possit.

Illud primo Ecclesiast. afferri potest c. 9. *Cum saltatrice ne assiduus sis, nec audias illam, ne forte pereas in efficacia ejus.* Quod quidem dictum nihil impedire videtur, quin ad mulieres omnes accommodetur saltationum studiosas.

Item illud Saræ filiæ Raguelis Tob. 3. *Tu scis, Domine, quod nunquam concupivi virum, & mundam servavi animam meam ab omni concupiscen-*

tia : nunquam cum ludentibus miscui me, neque cum ijs, qui in levitate ambulant.

Item Job 21. de improbis loquens. *Egrediuntur quasi greges parvuli eorum, & infantes eorum exultant lusibus, tenent tympanum & cytharam, & gaudent ad sonitum organi. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.*

Addamus insignem locum Isaiæ c. 3. *Pro eo quod elevatæ sunt filiæ Sion, & ambulaverunt extento collo, & nutibus oculorum ibant, & plaudebant, & ambulabant, & pedibus suis composito gradu incedebant, decalvabit Dominus.* In quem locum s. Basilius, post aliqua contra muliebrem fastum & petulantiam dicta, addit, ut quidem vertit Godefridus. *Quin & in hodiernum diem identidem videre licet Judæas, suis quasque pedibus ludentes, ne tantilli quidem reveritas sententiam Prophetæ. An non filiæ etiam Ecclesiæ ab eadem iniuste provocatæ sunt?*

sunt? *Pleraque enim earum, tanquam in numerosa multitudine, diebus Festis, dum adveniunt aditura verbum Dei, per inscitiam lætitiæ spiritualis, se dedunt inhonestis disciplinis*. Hæc Basilius.

S. Augustinus etiam in ser. 215. de tempore: *vicinos*, ait, *& proximos vestros jugiter admonete, ut semper quod bonum est & honestum, loqui studeant, ne forte detrahendo, malum loquendo, & in sanctis Festivitatibus Choreas ducendo, cantica luxuriosa & turpia proferendo, de lingua sua, unde debuerant Deum laudare, inde sibi vulnera videantur infligere. Isti enim infelices & miseri homines, qui vallationes, & saltationes ante Basilicas ipsas sanctorum exercere nec metuunt, nec erubescunt, etsi Christiani ad Ecclesiam venerint, Pagani de Ecclesia revertuntur; quia ista consuetudo vallandi de Paganorum observatione remansit &c.* Damnavit vir sanctus Choreas, ut suo

tempore habebantur, sed omnino tamen Paganorum, non Christianorum voluptatem esse judicavit.

De spectaculis vero generatim quamplurima invenias apud Patres, quibus tanquam Christianæ disciplinæ contraria damnantur. A quibus Choreas ut eximas, neque ratio, neque scriptorum mens ullo modo patitur. Ideoque aliqui de hoc spectaculi genere siluerunt, quod tunc, aut potius iis locis in usu non esset.

Exstat Tertulliani Libellus contra spectacula, quæ omnia, ut insana, impudica, & diabolica improbat; quod idem facit in *Apologetico c.* 15. & 38.

S. Cyprianus quoque *in l. de spect.* & *in Ep.* 2. *lib.* 2. gravissime queritur de Christianorum miseria aut insania, qui ejusmodi Dœmonum inventa sectentur, moresque imitentur Gentilium, & quod gravius ducit, Sacrarum Scriptura-

rum

rum auctoritate ea defendere conentur : affirmantes David ante arcam saltasse ; & in sacris litteris Nabla , Tympana , Cytharas, Chorosque legi:quasi ad rem pertineat, ad turpia tuenda, ea, quæ ad Dei cultum facta sunt, proferre.

Eadem S. Augustinus agitat *in l. de catechiz. rudib. c. 16. l. 2. de Symb. c. 2. & l. 3. conf. c. 2. & l. 1. de conf. Ev. c. 33.*

Frequentissime vero & gravissime S. Joannes Chrysostomus in omnibus fere Homiliis, nunc civitatis pestem, nunc malorum omnium fontem, nunc pestilentiæ cathedram, incontinentiæ gymnasium, luxuriæ Officinam, Babilonicam fornacem appellans.

S. Epiphanius quoque in fine libri *contra hæreses*, & Sexta Synodus c. 51. eas prohibet Christianis, & alia Concilia.

Item eadem Salvianus Episc. summa pietate & eloquentia condemnat, *de prov. l. 6.* ea pariter ad Genti-

les mores referens : & ideo Apostatas illos Christianos appellans, qui post abrenunciationem diaboli & operum ejus, ad ea rursus redeunt. *Diabolus*, inquit, *est in spectaculis & pompis suis, & per hoc, cum redimus ad spectaculum, relinquimus fidem Christi. Hoc itaque modo omnia Symboli Sacramenta solvuntur, & totum quod in Symbolo sequitur, labefactatur, & nutat: nihil enim sequens stat, si principale non steterit.* Hæc ille, & alia quamplurima contra spectacula ludosque omnes.

Repetas vero hic etiam licet, quæ superius in conclusione allata sunt ex sacris Decretis, turpia scilicet & diabolica ejusmodi omnia in ipsis dici. Ejusdem generis multa invenies apud veteres Scriptores.

Arnob. adversus gentes *lib.* 4. & Lact. *lib.6. cap.* 20. *div. Inst. Vitanda*, inquit, *spectacula omnia non solum, ne quid vitiosum pectoribus insideat, quæ sedata & pacifica esse de-*

debent, sed ne cujus nos voluptatis consuetudo detineat, & a Deo, atque a bonis operibus avertat.

Alex. de Ales quoque in citato loco vere ita de Choreis agere videtur, tanquam de malo quodam ludo ad libidinem excitandam accommodato.

Item Jo. Gerson in par. 4. ser. Dominicæ tertiæ Adventus contra luxuriam, ait: *Choreas ob fragilitatem hominum difficile sine diversis peccatis haberi, & omnia peccata choreizare in Choreis,*

S. Bernardinus Senensis, vir magnæ sanctitatis & doctrinæ *in ser.* 10. *de observ. sabbathi: Execrabile,* ait, *Festis diebus vacare Choreis, ubi visu, auditu, gestu, tactu, mentes astantium illaqueantur, & contaminantur;* citatque. *c. Irreligiosa* superius a nobis recitatum, addens: *væ iis, qui sunt in causa efficaci tantorum malorum per suos lascivos sonos. Reddent de omnibus malis, quæ occasione pulsationis*

contingunt, apud justum Judicem rationem. Qui enim occasionem damni dat, damnum dedisse videtur, c. si culpa de injur. & damn. Hæc ille, & similia.

S. Antoninus in citat. tit. de Choreis, *fere omnes*, ait, *ad provocandam libidinem Choreas habere*. Quem sequitur Cardinalis Turrecremata ex Alberico *in c.1.de pœn. d.5.§.cohibeat n.* 3. Invehitur vero pluribus S. Antoninus in Choreas, & contra illas late exponit, accommodando illud *Psalm.* 11. *In circuitu impii ambulant*; & illud *Psalm.* 96. *Inflammabit in circuitu inimicos ejus*. Item illa *Apocalyp.9. De fumo putei ascenderunt locustæ in terram*. Et paulo post. *Et similitudines locustarum similes equis paratis in prælium, & super capita earum tanquam coronæ similes auratæ*. Et multa ex sanctis Scripturis dicens, in Choreis reperiri pompam, lasciviam, super-

perbiam, vanam gloriam, & ideo per eas homines effici inimicos Dei; omnino vero Choreas vult esse ludum diaboli, quo miseras animas capiat: atque adeo Choreas condemnat, ut per eas contra omnia mandata Dei & contra omnia Sacramenta fieri late probare conetur.

Petrus de Palud. in 4. sent. d. 16. simpliciter improbat Choreas tamquam malas, *cum*, inquit ille, *viros cum mulieribus ludentes maledixerit Barnabas*. Et certe magnum habet periculum, *ut est in Glos. 1. c. mulieris de judic. in sexto*, marium & feminarum coetus, praesertim ad capiendam voluptatem coactus.

Addamus etiam aliorum piorum virorum auctoritatem, quorum conciones integrae contra hoc malum habentur, qui quidem omnes in peccatis, quae ex Choreis proficiscuntur ex aspectu, ex tactu, ex colloquiis, valde com-

moventur, easque habent tamquam diaboli ludum, in quo a plerisque graviter peccetur: neminemque a libidine quacunque ratione tam alienum esse, ut earum periculo se exponere debeat. Sunt vero Frater Cherubinus de Spoleto, Frater Jacobus de Voragine Archiepiscopus Genevensis, Frater Gabriel Bareleta.

Refert etiam Jacobus de Vitriaco, quod cum in quodam Pago Saxoniæ multi a Presbytero moniti, Choream relinquere noluissent, quibusdam Festis diebus, mirabili quodam modo eos esse divinitus punitos.

Novissime Conradus Aingius in suo Catechismo Catholico *l.4.c.12. Chorea mundana*, inquit, *habet hanc definitionem, quod est circulus, cujus centrum est Diabolus, & cujus circumferentia Angeli ejus circumstantes: & ideo raro vel nunquam sine peccato fit. Talem Choream ordinavit*

Sa-

Sathan, post adorationem vituli, &c. Hæc ille. Sequitur vero ostendens omnia peccata in Choreis versari, neque aliquem, licet continentem & sanctum, ab eis discedere sine peccato: aliaque multa enumerat ab eis proficiscentia.

Quid quod sola civili prudentia multi viri graves eas improbarunt. Dixit Cicero, neminem fere saltare sobrium. Et Alphonsus ille Neapolitanus Rex dicebat in Gallos, qui Chorearum valde sunt studiosi, ita ut senes etiam non abstineant: eos in senectute desipere.

Neque vero hodie quisquam est paulo prudentior, qui Choreas non detestetur, & a domo sua non arceat, quantum potest: cupiuntque boni omnes hanc pravam consuetudinem exterminari, & quidem merito. Nam præter communia quædam mala, quæ plerumque accidunt, de quibus superius egimus,

alia etiam multa referre possemus, Chorearum urbanarum fere propria, quæ religiosæ aures ferre non possint. Proh dolor! tantam in Ecclesia Dei licentiam tolerari, ut publice tanquam luxuriosa schola habeatur, stuprorumque & adulteriorum mercatus: idque præcipue sacrosanctis Dominici Natalis diebus, & sacro Septuagesimæ & sequenti tempore, quo Ecclesia nos ad gratias agendas, peccataque flenda invitat.

CAPUT XVIII.

Improbatio cujusdam excusationis.

DIcunt vero Chorearum defensores multa ea de causa contrahi matrimonia, quæ non contraherentur. O sacramenta libidinis adjumento inita! Quasi vero timendum sit, ne matrimonia amittantur, nisi per vitia contra-

trahantur; aut vero ex tam fœdis principiis prospere res contingere soleant. Sed cur non referunt etiam fœda consilia de stupris & adulteriis? Cur non mentium labes, quas qui forte puras ad Choreas attulerunt, reportant malis cogitationibus, cupiditatibusque inquinatas? Etenim liberé mares cum fœminis colloquuntur, manibus se invicem tenent, idque satis diu, & dum aula, per genus illud Choreæ, quod vulgo *Pœna* vocant, multitudine personarum referta est, non solum turpia verba, sed turpissimi etiam tactus contingunt. Dicant vero qua de causa hujusmodi Choreis urbanis arceant nondum nuptas, nisi quia turpitudinis plenæ sunt: quasi vero, quæ in matrimonio collocatæ sunt, verecundiæ fines libere transire possint; & vere in his cessat ratio matrimoniorum.

Hic jam modum ponemus nostræ

ſtræ de Choreis diſputationi, Deum Opt. Max. orantes, ut populorum rectoribus id conſtituere concedat, quod ad honorem ſuum, fideliumque ſalutem, ipſe ſcit eſſe magis accommodatum.

CAPUT XIX.

An Epiſcopus poſſit prohibere Choreas diebus Feſtis, & an omni tempore.

QUæritur vero poſtremo, utrum Epiſcopus, ubi eæ Chorearum corruptelæ vigent, ſicuti in Concluſione undecima dictum eſt, poſſit eas prohibere.
XII. *Concluſio.* Primo autem quæritur utrum prohibere poſſit diebus Feſtis, & ſacris temporibus? Et reſpondetur poſſe. Primo, quia, ut jam oſtendimus, de hoc habemus Canones & Leges. Epiſcopus autem

po-

poteſt, adjuvando jus commune, ſtatuere cum pœna excommunicationis, aut alia. Exemplum affertur ex *cap. Animarum de Sepult. in 6.* tradit Gloſſa *in Clem. ne Romani de Elect. §.1. in verbo Tolli.* Abbas, *in c. Innotuit num. 2. de eo qui furt. ord. ſuſcep.* Doctores *in dict. Clem. ad Gloſſ. citatam.* Henricus Bohic, qui ad hoc probandum quamplurima congerit *in tract. de Synod. Ep. p. 3. art. 1. concluſ.* 13. Cum autem jus adjiciat pœnam excommunicationis *d. c. Qui die de conſ. D.* 1. juncta doctrina Doctorum, præſertim Turrecrem. in *d. c. Irreligioſa, eod. tit. D.* 5. poterit Epiſcopus eam augere, ut ſit latæ ſententiæ, ut idem Henricus probat *loc. cit. n.* 114. Immo, etiamſi jus commune non ita expreſſe id conſtitueret, poſſet Epiſcopus ſupplere & omnino prohibere ad morum correctionem, ut eſt præclara doctrina Hoſtienſis *in cap. fin.*
de

de Off. Archibresbyteri, *quam eod. c.* ſequitur Joannes Andreas iis verbis , & eodem pariter loco Butrius . Aliquos alios quoque citat idem Henricus *Concluſ.* 17. Secundo poteſt prohibere, quia Epiſcopus habet juriſdictionem ratione temporis , ut ait Franc. in *Ea quæ ad fin. de reg. jur. in 6.* quem ſequitur idem Henr. *loc. cit. concluſ.* 17. *n.* 265.

XIII. *Concluſio.* Quæritur ſecundo , utrum poſſit prohibere Choreas omnino quocunque tempore , licet de hoc jus non ſtatuat ? Et reſpondetur quod poteſt. Epiſcopus enim habet poteſtatem conſtituendi præter jus , ad morum correctionem, peccata tollenda , & pietatem conſervandam , quæ ſpectant ad Judicem Eccleſiaſticum, *cap. Novit. de Jud. c.* 1. *de empt. & vend. cum gloſſ.* 2. & Hoſtien. qui etiam affirmat contrariam conſuetudinem non valere ; cum ſit contra corre-

ctio-

ctionem peccati. Ideo quoque fuerunt, qui de jure responderunt, Episcopum posse punire illos, qui commiscent farinam fabarum ceræ venali, ut apud Abb. *in d. c.* 1. *de empt. n.* 9. Roman. *singular.* 528. *c. fui interrogatus*. Sed & Innocentius *in eod. cap.* dicit Episcopum in crimine notorio posse irrogare pœnam excommunicationis, & sequitur Abbas eodem loco. Facit cum *d. c.* 1. *l.* 1. *C. de Ep. aud.* prout intelligit eam Bald. & habent meliora exemplaria. Addo *c.* 1, *de rapt.* ubi raptores excommunicantur a loci Prælato; & Franc. *in c. Ea quæ de reg. jur. in 6.* ubi, post aliqua disputata, concludit in fine, quod Episcopus potest indistincte statuere in iis, quæ pertinent ad mores Laicorum, pro conservanda honestate, & evitando peccato.

Quin etiam ex alio capite potest Episcopus in tali casu statuere, ob negligentiam scilicet sæcularis

Ma-

Magistratus, qui malum videt, & non curat, secundum Doctrinam Glossæ *in cap. fin. de except. in 6.* & Firman. *in tract. de Ep. par.2. lib.5. n.5.*

F I N I S.

IN-

INDEX CAPITUM

CAP.

APPENDIX

SEU

COLLECTIO SELECTARUM SENTENTIARUM

S. CAROLI BORROMÆI

S. R. E. CARDINALIS

ET ARCHIEPISCOPI MEDIOLANENSIS

ADVERSUS

CHOREAS ET SPECTACULA

EX EJUS STATUTIS, EDICTIS, INSTITUTIONIBUS,

HOMILIIS.

S. CA-

S. CAROLI BORROMÆI

ADVERSUS CHOREAS ET SPECTACULA SENTENTIÆ SELECTÆ.

I.

MAximam in eo diligentiam ac ſtudium Epiſcopi ponere debent, ut dies feſti pie ſanctèque obſerventur ab omnibus. Cum enim ii potiſſimum ad celebrandas Dei & Sanctorum laudes ſalutariter inſtituti ſint; curandum eſt etiam diligenter, ut ne iis ipſis quiſquam ad divinam offenſionem, & animæ ſuæ perniciem abutatur. Prohibeant igitur ... ne ludi equeſtres, certamina, aut alia ludicra, & inania ſpectacula adhibeantur. Choreæ, ſaltationes in urbibus, ſuburbiis, oppidis, vicis, ac uſquam omnino ne agantur.

Decretum editum in Concil. Provinc. Mediolan. 1. celebrato An. ſal. 1565. Tit. de Feſtorum dierum cultu.

II.

Clerici perſonati non incedant. Choreas privatas aut publicas non agent, nec ſpectabunt. Fabulis, comœdiis, & haſtiludiis, aliiſve profanis & inanibus ſpectaculis non intererunt, ne aures, & oculi ſacris officiis addicti, ludicris & impuris actionibus, ſermonibuſque diſtracti, polluantur.

Decretum editum in eodem Concil. Provinc. Mediol. I. Tit. De armis, ludis, ſpectaculis & ejuſmodi a Clerico vitandis.

III.

De his etiam Principes, & Magiſtratus commonendos eſſe duximus, ut hiſtriones, & mimos, ceteroſque circulatores, & ejus generis perditos homines e ſuis finibus ejiciant, & in caupones, & alios, quicumque eos receperint, acriter animadvertant.

Decretum editum in eodem Conc. Prov. Med. I. Tit. de Hiſtrionibus.

IV.

In quibus Ecclesiarum ædibus ad Rectoris usum, & domicilium constitutis, & ipse, & laici præterea, facultate impetrata, habitant; in iis, ne propter nuptias quidem saltetur, neve comœdiæ; aut spectacula agantur.

Decretum editum An. sal. 1569. in Concil. Provi. Mediol. II. Tit. 2. Decretum 34.

V.

Quoniam autem usu jam hac in provincia nimis compertum est, depravatis his temporibus & moribus, ad choreas, tripudia, saltationes, & id genus alia numquam fere conveniri sine multis, & iis quidem gravissimis Dei offensionibus, idque cum ob turpes cogitationes, obscoene dicta, inhonestas actiones, morum corruptelas, & perniciosas ad omnia opera carnis illecebras illis perpetuo coniunctas, tum propter cædes, rixas, dissidia, stupra, adulteria,

nis, & aliis item remediis arbitratu suo ...

Prohibeat diligenter Episcopus, atque omnino efficiat, ut non modo non saltationes & choreæ, verum etiam ne comessationes in honorem Sanctorum, ludi, aliæve profanæ actiones ab eorum festorum dierum, & piorum institutorum cultu alienæ, ullo quovis modo, etiam illorum prætextu occasioneve introductæ, publice iis ipsis diebus fiant.

Studeat etiam Episcopus, ut quo tempore in Septuagesimæ, Sexagesimæ, & Quinquagesimæ hebdomadis Ecclesia mater, & officiorum ritu, & hymnis, canticisque fidelium mentes ad mœstitiam, atque ad pœnitentiam excitantibus, & omni denique tum vestimentorum, tum aliarum rerum apparatu populum Dei instruit, ac præparat tot ante diebus ad sancte recolendam Christi Domini

 passio-

passionem & crucem; eo potissimum tempore fideles sibi in curam traditos, spectacula, ludos scenicos, & alia, quæ Gentilitatis speciem præseferunt, tunc præsertim morum corruptelis introducta, illa ipsa tamquam a sanctissimis Ecclesiæ institutis abhorrentia omnino fugientes, ad pietatis Christianæ studia, & ad orationem attentiores sint, proposita omni Christianarum actionum exercitatione.

C Decreta edita An. Sal. 1573. in Concil. Provinc. Mediol. III. Tit. de Festorum dierum cultu.

VI.

Publicorum peccatornm illecebras, quas homines depravatæ consuetudinis errore decepti, pro nihilo putant, Concionator perpetuo reprehendat, atque in summum odium adducere contendet: ostendetque quam graviter Deum offen-

offendant, quam multa mala, atque adeo publicæ etiam calamitates, infinitaque detrimenta inde exiſtant. Spectacula, ludos, ludicraſque res id generis, quæ ab Ethnicorum moribus originem ducunt, diſciplinæque Chriſtianæ adverſantur, perpetuo deteſtabitur, execrabitur. Demonſtrabit incommoda publicaſque inde ærumnas in populum Chriſtianum dimanare. In quam ſententiam valde populum confirmabit argumentis, quæ graviſſimi viri, Tertullianus, Ciprianus Martyr, Salvianus, & Chryſoſtomus afferunt; in eoque argumenti genere, nullum aliud omittet, quo tanta corruptela radicitus extirpetur. Choreas, ſaltationes, ac tripudia, e quibus mortiferæ cupiditates excitantur, de ſuggeſtu ſæpe graviter reprehendet, atque inſectabitur. Scenicæ, perſonatæque actiones, unde, tamquam e quodam ſemina-

nario, femina malefactorum, ac flagitiorum pene omnium existunt, quam a Christianæ disciplinæ officiis abhorrentes, quam valde cum Paganorum institutis convenientes, atque Diaboli astu inventæ, omni officio a populo Christiano exterminandæ sint, qua maxima potest religiosa contentione aget.

Instructiones Prædicationis verbi Dei editæ ex Decreto Concil. Prov. Mediol. III. *An.*1573.

VII.

Questi erano gli esercizi, e le occupazioni della Chiesa, e di tutti i Fedeli in questi tempi (*parla dei giorni, che cominciano dalla Domenica di Settuagesima*) cioè di pianti, lagrime, penitenza, reconciliazione, & altre simili opere per riconciliarsi con Dio, e così essere disposti al digiuno quadragesimale: in luogo delle quali tanto ha prevalso il Demonio, che si sono introdotte risse, inimicizie, giuo-

giuochi, balli, commedie, ſpettacoli, conviti, crapule, e ogni ſorta di diſſoluzioni, e offeſe di Dio.

Queſta è la memoria, dilettiſſimi, dei ricordi del padre noſtro ſantiſſimo Ambrogio? non dice egli: *Idoli portio eſt, inebriare vino mentem, ventrem cibo diſtendere,* SALTATIONIBUS MEMBRA TORQUERE, *& ita pravis actibus occupari, ut cogaris ignorare, quod Deus eſt?* Non dice egli in queſto propoſito con l'Apoſtolo S. Paolo: *Quæ portio juſtitiæ cum iniquitate? aut quæ ſocietas luci cum tenebris? aut quæ pars Fideli cum Infideli? qui conſenſus templo Dei cum idolis?* Parvi, che queſte ſiano opere di figliuoli della Chieſa? non meritano già queſto nome.

Figliuoli veramente ingrati verſo la lor madre! Eſſa piange, eglino ridono: la Chieſa geme per li peccati loro, eſſi trionfano con li SPETTACOLI, con li quali trionfa di loro il Diavolo. La Chieſa attende

follecitamente nelli fuoi officii a placare l' ira di Dio, ed essi s' accordano con ogni forta di peccati a provocarla maggiormente: la Chiesa con ogni studio cerca di levare ogni profanità e gentilità, e eglino rinnovano l'usanze dei Gentili, ritrovate da Satanasso fino dal principio del Mondo, quando mascheratosi in figura di serpente, ingannò i primi nostri padri: e siccome con quella maschera cagionò la caduta miserabile di tutto il genere umano, così adesso si sforza con la vanità e falsità delle maschere precipitare il mondo nella medesima rovina.

Epistola Past. data Kal. Febr. An. Sal. 1574.

VIII.

A ludis, spectaculis, circulatorumque, atque id genus vilium hominum præstigiis procul estote ... Sic denique cor vestrum corroborate, ut inania spectacula non

ap-

appetat, a mundi ludis, atque ineptiis abhorreat.

Monitiones editæ tum in Synodo Diœceſ. Mediolanen. IV. celebrata An. 1574. tum in Concil. Prov. Mediol. IV. celebrato An. Sal. 1576.

IX.

Fuggi li ridotti, e le bettole, e baratterie, i banchetti, balli, le feſte, le maſchere, e li ſpettacoli vani, dove ſi offende Dio; e guardati non ſolo da parteciparne in altro modo, ma anco da eſſervi preſente.

Ex libello S. Caroli inſcripto: Ricordi per il vivere Criſtiano ad ogni ſtato di perſone &c. edito A. S. 1577.

X.

E perchè le moſtruoſe pazzie dei ſpettacoli, giuochi, e voſtri carnevali antepaſſati, hanno avute non picciola parte in provocare Dio a flagellarci con la peſte, e ſe non vi diſtoglierete alfine da queſte ed altre sì fatte coſe indegne della pietà Criſtiana, s' ha a temere di molto maggior gaſtigo. Abbia-

mo voluto, oltre quello, che vi è ſtato detto da noi in queſta materia, aggiungere anco a queſto noſtro Memoriale il trattato di uno antico Padre uomo dottiſſimo, Salviano veſcovo di Marſilia; il quale vi fa toccar con mano, che da tali vanità, e diſſoluzioni, che hanno origine dal paganeſimo, vengono gravi flagelli, e le rovine intiere ſpeſſe volte delle città, e dei popoli Criſtiani; perciocchè, ſiccome in coſe tali, che ſono piene di brutture, vi ſi trova aſſai cibo di Satanaſſo; così vi ſono ordinariamente congiunte in ogni parte grandi offeſe di Dio ...

Che coſa atta veramente a commovere ognuno, in cui riſieda qualche pietà Criſtiana! vedere il Mondo darſi a ſpaſſi, a giuochi, a ſpettacoli profani, a diſſolute allegrezze; quando le voci di Dio lo chiamano più particolarmente a pianto, a lagrime, a lutto, a ſacco, a ceneri ... Con-

Confidera poi, Milano, dall'altro canto la gran provvidenza di Dio, il quale ha voluto, che la memoria del benefizio, che hai miracolosamente ricevuto dell' estinzione della peste, estingua, seppellisca, atterri affatto le passate memorie de' giuochi, spettacoli, maschere, e brutture del carnevale: anzi che sia estinto il nome istesso, e le buffonerie del Mondo, e ogni altra cosa, che va congiunta con l' opere, e dissolutezze del carnevale.

Ogni ragione vuole, figliuoli benedetti, che per la gratitudine della grazia ricevuta ve ne allontaniate totalmente, e ve ne scordiate affatto perpetuamente, e le lasciate. Così appunto in questo tempo vi ricorda col suo sermone tuttavia il Padre e protettore vostro S. Ambrogio, il quale vi dice chiaramente, che, poichè avete sentito il beneficio di Dio, lasciate d'andar

dar dietro a' desiderj di cose profane. Gli antichi Pagani, in tempo che incrudeliva la pestilenza, cominciarono a introdurre sì fatti giuochi e spettacoli; volete voi ad una certa imitazione loro nella estinzione della peste, che è tutta grazia di Dio, ritenere una simile usanza di cose sì esecrabili, e che tanto spiacciono alla sua divina bontà? Nol fate, figliuoli, nol fate. Restituite pur una volta a Dio, ed all' onor suo questo tempo di Settuagesima e Sessagesima, e Quinquagesima, tempo consecrato a servitù di sua Divina maestà, tempo misterioso, il quale così tirannicamente con le sue invenzioni il Demonio, e coi suoi allettamenti il Mondo si ha già usurpato.

Odi, odi, Milano, le voci di Dio. Restituisci, dice Dio, a me questi sacri giorni, che così empiamente erano voltati a spendersi contra me, a far guerra al mio regno,

gno, a dissipar l'anima dei miei Fedeli, a dar tante cause di pianto alla mia Chiesa.

Fra tutte le consolazioni, che mi potete dare, figliuoli miei, per quante fatiche, pericoli, e sollecitudini, che io abbia giammai, specialmente nel tempo della peste, sostenuti per voi, sia questa, la quale io desidero sommamente per salute vostra, che vediamo ormai estinte affatto le profane memorie del Paganesimo, delle quali si è servito il Demonio ad occupare in questi tempi, e per dir così, ad incantare i cuori degli uomini, e a fargli impazzir talmente, che nè anche i più savj, secondo il Mondo, abbiano vergogna di far pubblica professione di pazzia carnevalesca.

Siano ormai perpetuamente bandite le maschere, con le quali pare, che gli uomini studino non solo di trasformarsi; ma di scancellare

in

in un certo modo quella figura, che Dio hà data loro; anzi alcuni vanno tanto innanzi in questa brutta pazzia, che rappresentano quelle metamorfosi antiche con trasformarsi in bestie.

Maledette ed esecrande maschere, oltre ogni altro rispetto, anche perchè ci rappresentano la memoria dell' antica nostra rovina, la quale ci procurò il demonio, che s' immascherò da serpente.

Abominevoli maschere, sotto le quali si fanno lecito gli uomini di dir parole disoneste, e sporche, di far gesti, e atti pieni d' impudicizia. Scellerate maschere, oppugnatrici dell' onestà, inimiche della gravità, e rovina d' ogni custodia, che dentro e di fuori dee avere l'anima d'un buon Cristiano.

Vadano ormai perpetuamente in esilio insieme con le maschere, e le commedie, e le favole del Mondo,

do, e li ſpettacoli profani, coi quali ha queſto popolo in queſto tempo particolarmente così profanati i ſanti giorni delle feſte, allontanandoſi tanto da quel fine, per il quale ſono religioſamente inſtituiti.

Siano banditi quelli deteſtabili e pernicioſi balli tanto inimici della caſtità dei coſtumi Criſtiani, che ſono radici e cagioni di riſſe, di queſtioni, di odii, d' ingiurie, d' inſolenze, di ferite, di morti: che ſono ſeminarj di laſcivia; che più? dai balli procedono rovine perpetue dei corpi, della fama, della roba, ed inſomma d' ogni Criſtiana diſciplina.

Si eſterminino dunque i balli, vadano inſieme con loro in diſperſione tante altre corruttele, con le quali, maſſimamente in queſto tempo, ſuole il Demonio dilatar così fuor di modo la ſua tirannide nei cuori degli uomini.

Liber memorialis editus a S.Carolo An.1579.

Sunt

XI.

Sunt plerique, qui tamquam fanatici homines, ethnico more, & joculari quadam licentia Satanæ aſtu introducta, larvis induti furiantur & bacchantur, choreas ducunt, tripudia agunt, ſpectacula profana edunt; atque in aliis iſtiuſmodi actionibus uſque adeo inſaniunt, ut in tanta peccatorum, quæ inde exiſtunt, colluvione, ne culpam quidem agnoſcant.

Ex oratione habita in Concilio Prov. Mediol. VI. celebrato An. ſal. 1582.

XII.

Caupo . . ne lenones, meretrices, hiſtriones, mimos, & ceteros malæ conditionis homines, nugatoreſve apud ſe diutius hoſpitari patiatur.

Decretum Concilii Prov. Mediol. VI. Tit. Quæ ad matrimonium pertinent.

XIII.

Si cognoviſſetis quam turpe ſit nobiliſſimum hominem ad Dei formatum

matum similitudinem, mille expositum periculis, cœlestis patriæ hæredem, modo velit, futurum, instar vilissimarum bestiarum saltare, ac tripudiis incumbere, & choreas ducere; terram saltibus vestris non pollueretis, quin potius Ecclesiam genibus tereretis. Si cognovissent plurimi horum temporum juvenes, & forte etiam, quod est turpius, senes, quam periculosa sint Comœdiarum spectacula, quales sint infernalium serpentium latebræ, qualia Dæmonum retia, quibus incautas animas illaqueant, &, quocumque lubet, pertrahunt jucundissima penitus libertate privatas; fugerent certe scenas plusquam patibula, Comœdias plusquam Dæmones ipsos; & quas horas diabolicis illis inventis audiendis atque spectandis tradunt; divinis tribuerent colloquiis, & orationibus,

Homil. in Dom. IX. post Pentecost dicta An. sal. 1583.

Pa-

IX.

Parochus,& Confeſſarius ... peccata quædam magis uſitata, & quæ maximo ſunt fidelibus populis damno & ſcandalo, ſtudioſius perſequatur: contractus, quibus uſura palliata ineſt, ut in cambiis, & venditionibus multis: crimen falſi teſtis: CHOREAS ET SPECTACULA &c.

Sacramentale Ambroſianum, in quo continentur inſtitutiones pro adminiſtratione omnium ſacramentorum, editum a S. Carolo An. ſal. 1584. Tit. De Sacramento Pœnitentiæ §. Quæ in miniſtratione Sacramenti Pœnitentiæ Parochus & Confeſſarius obſervet.

XV.

Mundi pompas, choreas, aliaque opera Satanæ confectantibus, eam pœnitentiam imponet, ut in hebdomada mane certis diebus, (id quod in ſingulos dies etiam faciendum eſſe graviſſime beatus Chryſoſtomus monet) ſancta meditatione ſibi propoſita, ſolemnem illam ſponſionem, quam per

com-

compatres in baptiſmo ſancte fecerunt, redintegrent, intime Deum precando: in qua precatione, firmo ſtabilique animi propoſito ſtatuant ſe Chriſto Domino adhærere, renunciareque iterum atque iterum ſæculi pompis, operibus tenebrarum, & diabolo in primis, cui ſe adverſarios eſſe & profeſſi ſunt, & profitentur perpetuo.

Ibidem. §. *De modo imponendæ pœnitentiæ.*

FINIS.

IMPRIMATUR,

Si videbitur Reverendiſs.Pat.Mag. Sac. Pal.Apoſtolici.

F.M. de Rubeis Patriarcha Conſt. Viceſg.

IMPRIMATUR;

Fr.Vinc.Elena Ord.Præd.Reverendiſs. P.Mag. Sac.Pal.Apoſt. Soc.